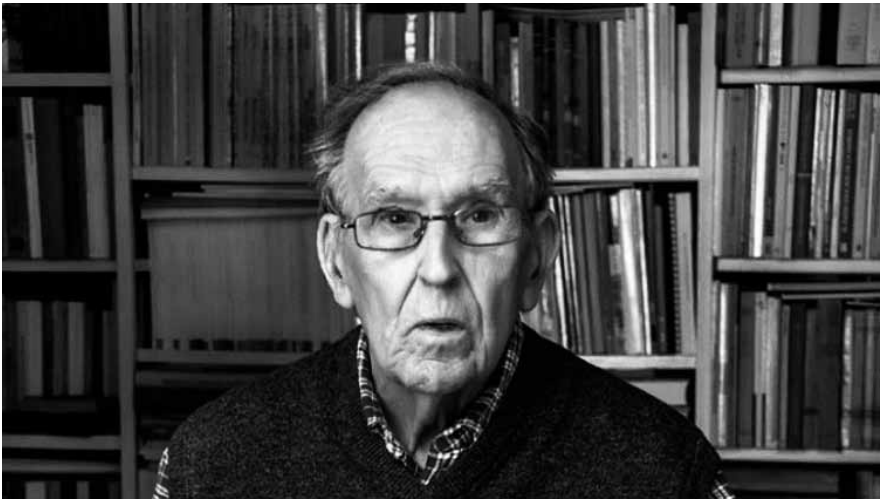

Jordi Monés i Pujol-Busquets (1928-2020), renovador i impulsor de la historiografia educativa

Jordi Monés i Pujol-Busquets (Badalona, 22 de setembre de 1928), fundador i president d'honor de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, va morir el divendres 27 de març de 2020, als 91 anys. La notícia de la mort va provocar nombroses mostres de condol per part dels historiadors de l'educació de Catalunya, el País Valencià, les Illes Balears i els altres territoris de l'Estat espanyol, de nord a sud, on era reconegut, valorat, estimat i respectat.

Encara que la revista *Educació i Història* ja li va dedicar, en el número 5 (2001-2002), un monogràfic amb el títol «Jordi Monés i la renovació de la historiografia educativa»,¹ no podíem passar per alt el trist moment de la seva defunció, per dedicar-li l'editorial d'aquest nou número de la revista amb uns apunts sobre la trajectòria biogràfica i el llegat de recerques i aportacions en l'àmbit de la història de l'educació.²

Havia fet estudis d'enginyeria tècnica industrial de Química, desenvolupant posteriorment una sòlida activitat professional en aquest camp en diverses empreses. Durant el franquisme va ser un conegut i reconegut activista cultural a Badalona, destacant la tasca a la biblioteca del Círcol Catòlic i, sobretot, al Centre Excursionista i a les Joventuts Musicals, entitats que va presidir. Aquesta intensa activitat, desenvolupada sobretot durant la dècada de 1960 va culminar amb l'organització dels actes de l'Any Fabra a Badalona, el 1968. A partir de 1960, va començar a tenir contactes amb el món de l'educació i a dedicar-se de forma autodidacta a la recerca en la història de l'educació. A partir d'aquests anys, seria injust no esmentar la important presència, en la biografia de Jordi Monés, de la seva esposa Maria Teresa Giné i Orengo, mestra i fundadora de l'escola Gitanjali de Badalona.³

El seu primer llibre va ser *Problemes polítics de l'ensenyament* (Nova Terra, 1966), sens dubte, una porta d'entrada a la dedicació, primer prioritària i després exclusiva, a la història de l'educació. Monés va ser l'ànima del Seminari d'Història de l'Ensenyament i un dels impulsors de les Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Es tracta de dues iniciatives que van ser el gresol de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, que ell va contribuir a fundar i en la qual va ocupar diversos càrrecs, entre ells el de la presidència a partir de l'any 1995. Actualment ostentava la presidència d'honor i, fins feia ben pocs mesos, assistia amb regularitat a les reunions de la junta directiva. Durant la seva trajectòria, la participació en jornades i congressos de caràcter nacional, estatal i internacional va ser constant.

L'obra escrita de Jordi Monés és extensa i rigorosa. Fruit de les seves recerques i de la gran capacitat de treball, ens ha deixat gairebé una cinquantena

1 Vegeu el monogràfic en el següent enllaç que es pot consultar en accés obert: <http://revistes.iec.cat/index.php/EduH/issue/view/4023/showToc>

2 La seva extensa i intensa trajectòria es pot consultar en la pròpia autobiografia: MONÉS, J. *Els meus records 1928-2012*. Albacete: Uno Editorial, 2015.

3 Vegeu: MONÉS, J. *L'Escola Gitanjali. Els primers quaranta anys 1962-2002*. Barcelona: Promoció i Gestió Editorial, 2002.

de llibres, escrits en solitari o amb altres especialistes, a més d'un nombre considerable d'articles en revistes generals i especialitzades, d'aquí i d'arreu del món. Les publicacions combinen les monografies d'institucions amb l'estudi d'alguns àmbits concrets com la llengua i les visions més panoràmiques. Després d'un epíleg sobre «Historia de la educación en España y América» dins el llibre de C. Atkinson i E. T. Maleska, *Historia de la Educación* (1966) i de l'obra col·lectiva *A l'avanguardia de l'educació. Experiències pedagògiques 1900-1938* (1972), cal destacar, com a primera aportació rellevant, l'obra *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya 1833-1938* (1977), que va suposar una nova mirada historiogràfica crítica, lúcida i personal. Aquesta obra seria complementada, molt més endavant, amb l'estudi del pensament educatiu en períodes anteriors i posteriors.

Valguin com a exemples de les publicacions de Jordi Monés: *Els primers quinze anys de «Rosa Sensat»* (1981), *L'escola a Catalunya sota el franquisme* (1981), *La llengua a l'escola 1714-1939* (1984), *L'obra educativa de la Junta de Comerç de Barcelona 1769-1851* (1987), *L'Escola Normal de Barcelona 1845-1972* (2000), *Formació professional i desenvolupament econòmic i social català 1714-1939* (2005), *Pedagogia, política i transformació social 1900-1917. L'educació en el context de la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans* (2008), *El pensament escolar a Catalunya 1760-1845* (2009) i *La pedagogia catalana al segle xx. Els seus referents* (2011). La darrera publicació va ser *Educació, país, llengua* (2018), una combinació d'estudi i defensa de la llengua catalana a l'escola. Aquest llibre conté una primera part amb un recull d'articles de Jordi Monés i una segona part on s'hi apleguen textos en els quals diferents historiadors de l'educació analitzen la seva obra escrita. Es tracta d'opinions autoritzades que recorren les principals aportacions i mèrits de Jordi Monés des del paper de referent i impulsor de la disciplina des de fora de l'àmbit universitari, fins al caràcter renovador i la dimensió crítica i internacional dels treballs escrits i publicats.⁴

Jordi Monés i Pujol-Busquets va ser un veritable mestre perquè la seva saviesa, l'esperit crític i la curiositat intel·lectual ens van ajudar a eixamplar el pensament i a qüestionar nombroses idees i esquemes preestablerts. I ho va ser, també, perquè era un home extraordinàriament generós a l'hora de compartir el coneixement, amb una autoritat científica de gran alçada, un

4 La bibliografia completa de Jordi Monés es pot reconstruir a partir del monogràfic de la revista *Educació i Història* ja citat (sobretot de l'aportació d'Àngel C. Moreu, pàg. 122-131), així com en l'autobiografia *Els meus records 1928-2012* i en les pàgines finals del darrer llibre *Educació, país i llengua*.

caràcter amigable i una actitud democràtica, que sabia escoltar i animar la conversa i el debat.

A inicis del mateix mes de març de 2020, el govern de la Generalitat de Catalunya li va concedir la Creu de Sant Jordi. El guardó va ser un motiu d'alegria per a ell quan va rebre la notícia. No hi ha dubte que aquest fet significa també un reconeixement als seus mèrits científics, com a historiador de l'educació, i cívics, com a ciutadà que va defensar la democràcia i la cultura, va estimar la llengua i va estar amatent als problemes i preocupacions de la gent de la seva ciutat i del país: «Al llarg del temps els homes han parlat i encara parlen multitud de llengües, malgrat l'oblit que mostren les històries que corren per aquest món de Déu, on els homes i les dones fan de tot, s'exploten els uns als altres, s'odien, s'estimen, però quasi mai no tenen problemes lingüístics. El fet que poder econòmic i polític i penetració lingüística siguin dues coses que sovint s'entrecreuen, explica que la història pensada i escrita, generalment en funció dels interessos dels poderosos, passi per alt els conflictes de llengües. Segons sembla, convé amagar l'abast dels genocidis culturals i lingüístics, una de les formes més subtils d'opressió. Omplir, doncs, un buit en aquest sentit, concretament pel que fa al meu país, heus aquí un dels motius poderosos que m'impulsaren a escriure aquest treball».⁵

No hi ha dubte que aquesta actitud i vocació d'historiador rigorós i compromès es va estendre al llarg de tota la pròpia biografia i va impregnar la totalitat de l'obra escrita.

Joan Soler i Mata
President de la Societat d'Història de l'Educació
dels Països de Llengua Catalana
Abril de 2020

5 MONÉS, J. *La llengua a l'escola (1714-1939)*. Barcelona: Barcanova, 1984, p. 241.